

**K
B
K**

E'RTESITO'
1962 OKTOBER

A-PÁRIZSI-EXLIBRIS-VILÁGKONGRESSZUS

1962. július 19. és július 23. között Párizsban, az előírt program szerint lezajlott a IX. európai és az I. exlibris világkongresszus. A kongresszuson 13 országból /Belgium, Dánia, Cseh-szlovákia, Franciaország, Hollandia, Olaszország, Lengyelország, Svájc, Spanyolország, Anglia, Németország, Ausztria és Amerikai Egyesült Államok/ 125 küldött vett részt a tanácskozásokon és rendezvényeken. A világ legnagyobb gyűjtői és grafikusművészei között sok barátság szövődött és sok levelezési ismeretség alakult át személyes ismeretsséggé.

A kongresszuson Magyarország is képviseltetni kívánta magát és a Népművelési Minisztérium a művészek részéről Stettner Bélát, a gyűjtők részéről pedig Galambos Ferencet kívánta kiküldeni. Sajnálatos, hogy a két magyar kiküldött utazása a francia vízum kérése miatt elmaradt. Ennek köszönhető, hogy sem a kongresszusi mappánk nem jutott el időben a kongresszusi tagokhoz, sem Budapestre szóló kongresszusi meghívásunkat nem tudtuk személyesen átadni.

A kongresszus július 19.-én délben hivatalos ebédrel kezdődött, amelyen az egyes országok egyesületeinek hivatalos kiküldöttjei vettek részt. Utána d.u. 3 órakor megtörtént a kongresszus tagjainak első összejövetele és letárgyalták a kongresszus programját.

Július 20.-án délelőtt a franciául beszélő küldöttek tartottak munkaértekezletet, majd a kiküldöttek a Musée des Monuments Français-t, utána pedig a Galerie d'Orsay-t tekintették meg, ahol a Valentin le Campion emlék-pályázatra beküldött művek mellett külön kiállítás mutatta be a nagy francia könyvtárak exlibriseit, valamint a műemlékeket ábrázoló francia exlibriseket.

Július 21.-én az idegen nyelveken beszélő küldöttek tartottak munkamegbeszélést, 2 órakor fogadás volt a párizsi városházán és ekkor köszöntötték a gyűjtők Gianni MANTERO-t, a világ legnagyobb exlibrisgyűjtőjét és a kongresszus diszelnökét. Délután két kiállítás volt műsoron: az egyik a régi francia exlibrisek és a cimeres kötések, a másikon a tipográfiai és a kalligrafikus exlibrisek kerültek bemutatásra. A napot művészestély zárta be.

Július 22.-én, vasárnap a kongresszus résztvevői autókárokon megtekintették Párizst, majd délben hivatalos ebédrel a kongresszus lényegében bezárult. Délután tartották meg a tombolát, ahol a kongresszusra felajánlott exlibrisek és grafikai könyvek kerültek kisorsolásra. A tagok egy része délután megtekintette az UNESCO párizsi palotáját, amely a modern építészet egyik remekműve.

Július 23.-án muzeumlátogatás volt a Musée de la Monnaie-ban, ebéd után pedig Versailles palotáinak és kertjeinek megtekintése zárta le véglegesen a programot. A kongresszus egész időtartama alatt állandó csere folyt a kongresszus XVI. Avenue d'Iena 9/b. alatti helyiségében. Grafikai mappát készítettek a kongresszus tiszteletére a belgák, a csehek/két litográfiákat tartalmazó mappájuk egyike volt

a legszöbbeeknek!/, a Német Demokratikus Köztársaság grafikusai, a spanyolok, a vendéglátó franciák és az olaszok. Sajnos, a magyar mappa nem jutott el a kongresszus tagjaihoz.

A kongresszus ideje alatt több előadás is elhangzott. F. THOLY a monogrammnak és az írásnak az exlibrisben játszott szerepéről, Robert LOUIS a heraldikus exlibrisekről, T. PRZYPKOWSKI a gyűjtés pszichológiájáról, Gianni MANTERO az építészeti vonatkozású exlibrisekről tartott előadást.

A dán Egert ANDERSSON felvetette a nemzetközi cserelista kiadásának szükségességét. Az indítvány nagy tetszést aratott, technikai megoldása ügyében azonban nem történt intézkedés. Pedig nyilvánvaló, hogy egy nemzetközi cserelista a csereforgalom igen nagymérvű megélénkülését vonná maga után.

A kongresszus intézőbizottsága - amely az egyes országok egyesületeinek hivatalos kiküldötteiből állt - úgy határozott, hogy az eddigi gyakorlattól eltérően kongresszusainkat ezután nem évenként, hanem kétévenként tartjuk meg. Így 1963-ban kongresszus nem lesz. Az 1964. évi kongresszus színhelye - Dr. Tadeus PRZYPKOWSKI indítványára és a lengyel kormány meghívására KRAKÓ-ban lesz és egybe fog esni a krakkói egyetem hatszázéves jubileuma alkalmából rendezett ünnepekkel.

Bármennyire is fájó a Budapestre szóló kongresszusi meghívás mellőzése - ebben nagy szerepe volt bizonyára annak is, hogy a párizsi kongresszuson rajtunk kívül álló okok miatt nem lehetünk jelen - ne irigyeljünk lengyel barátainkat! A népi demokratikus Lengyelország, régi barátunk örömmel várja a magyar gyűjtőket és művészeket, abban az ősi lengyel városban, hol Bátorhory István nyugszik és amelynek egyetemén századokon keresztül annyi magyar tanult. Idő van a felkészülésre, de úgy kell felkészülnünk, hogy méltóképpen álljuk meg helyünket a nemzetközi versenyben!

Galambos Ferenc.

FERY ANTAL 4. díjas metszete

Az I. Exlibris Világkongresszussal kapcsolatban meghirdetett Valentin de Campion emléké exlibris pályázat magyar sikereket is hozott. A pályázat negyedik díját FERY Antal lapja nyerte el. Bronzérmet kapott BORDÁS Ferenc, MENYHÁRT József és VARGA Nándor Lajos munkájáért. A pályázat anyagának egy részét a francia exlibris-egyesület könyvben kívánja kiadni és ebben Fery Antal, Menyhárt József és Varga Nándor Lajos díjazott munkáin kívül STERBENZ Károly és DISKAI Lenke pályázati lapját is közölni kívánja. Az elért magyar sikerek annál is inkább tiszteletreméltóak, mert igen erős nemzetközi mezőnyben vették ki sikereiket. A pályázat első díját az olasz Tranquillo MARANGONI, második díját a cseh LUKAVSZKI, harmadik díját pedig a lengyel BARYLSKI nyerte

A NÉMET EXLIBRIS-SZÖVETSÉG 1961. évi évkönyve, az "Exlibriskunst und Gebrauchsgaphik. Jahrbuch 1961" terjedelmes tanulmányt közöl MENYHÁRT JÓZSEF kisgrafikai munkásságáról, SÓO Rezső professzornak, legnagyobb gyűjtőnek tollából. /Prof. Dr. R. SÓO: Die kleingraphische Kunst von József MENYHÁRT. Exlibriskunst und Gebrauchsgaphik 1961.61-64. 1./ A világszerte nagy népszerűségnek örvendő exlibriskiadvány újabb magyar művészt tesz külföldön is ismertté és népszerűvé. SÓO professzor tanulmánya, amelyet nyolc illusztráció díszít, alapos elemzést nyújt Menyhárt művészetéről és sok szempontu értékelésével egyike a kötet legsikerültebb írásainak. A bibliofil-kiállításhu kötet ismertetésére még külön visszatérünk.

KAVECZKY Zoltán exlibris -művészetéről majdnem egyidőben három külföldi lapban is jelent meg tanulmány. Wlodimierz E. EGIERS-DORFF, az ismert lengyel gyűjtő a holland "Boekcier" 1962.évi 2. számában ismerteti Kaveczy Zoltán művészetét, két reprodukció és a művész fényképe kíséretében /Wl. E. Egiersdorff: Zoltan Kaveczy, hongars graveur. Boekcier 1962. 2.sz. 23-24. 1. / GALAMBOS Ferenc a dán exlibris szövetség folyóiratában ad rövid művészportrét / Ferenc Galambos: Zoltan Kaveczy. En ungars grafiker. Nordisk Exlibris Tidsskrift 1962. 2. sz. 21-23. 1./ E cikket három reprodukció és a művész fényképe kíséri. Dr. SEMSEY Andor a belga "Graphia" c. folyóirat legutóbbi, 16. számában emlékezik meg Kaveczy Zoltánról, ugyancsak illusztrációk kíséretében.

A KBK. második kiadványának, FERRY Antal mappájának nagy külföldi sikere van. Nemcsak a külföldi gyűjtők ostromolják érte a művészt és a magyar gyűjtőket, de a külföldi exlibrisfolyóiratok

HIRÜNK A VILÁGBAN

A MAGYAR EXLIBRIS KÜLFÖLDÖN

is megemlékeztek róla. Helmer FOGEDGAARD a "Nordisk Exlibris Tidsskrift 1962. évi 2. számában ismertette /32.1. / az olasz exlibris-folyóirat, az "EX LIBRIS" pedig 1962. évi 3. számában emlékezett meg róla. /Una cartella di Fery Antal. Ex libris 1962. 3.sz. 10.1. / Az olasz recenzio kiemeli, hogy Fery Antal exlibris munkássága örvendetesen gazdagodik és míg a művész 1945. előtt csak elvétve foglalkozott exlibrissel addig 1960-ban 15, 1961-ben pedig 71 exlibris került ki a vésője alól.

Paul AMBUR, az Észt Képzőművész Társaság titkára nagy becsülője és propagátora a magyar exlibrisművészetnek. A Tallinban megrendezett exlibriskiállításokon mindig szerepelteti a magyar művészek lapjait, legutóbb pedig a "Noorus" c. észt folyóirat 1962. évi 5. számában DRAHOS Istvánról írt igen melegehangu méltatást. /P. Ambur: Ungari kunstniku Istvan Drahos ekslibristatet. Noorus 1962. 5. sz. 76-77.1./

A külföldi exlibris - küldeményekben egyre több a két- és többszínnyomatu fametszet, litográfia, linómetszet. Exlibrisgrafikusaink közül igen kevesen készítenek többszínnyomatu lapokat. Pedig külföld kívánja és várja őket. Mint Allan WAMBECK, ausztráliai gyűjtő írja, STETINER Béla két-színnyomatu linómetszetei az ausztrál gyűjtők között nagy sikert arattak. Galambos F.

EGY ÉS MÁS AZ EXLIBRISGYÜJTÉS RŐL

A Kisgrafika Barátok Körének életrehívásával nemcsak a régi gyűjtők kerültek egy táborba, de új gyűjtők is jelentkeztek és napról-napra többen akarnak az exlibrisgyűjtés nemcsak kevés pénzbe kerülő, de annál több gyűjtői és művészi örömet szerző tevékenységével foglalkozni. Az alábbi sorokban kezdő gyűjtőinknek kívánunk pár általános tudnivalóval szolgálni, amelynek ismerete nélkül rendszeres gyűjtést folytatni nem lehet. A rendszertelenül összehordott anyag ugyanis sem gyűjteménynek nem nevezhető, sem örömet és lelki kielégülést nem tud szerezni.

Mielőtt rátérnék a kezdő gyűjtők legfontosabb kérdésére: Mit és hogyan gyűjtsünk, hogy rendezzük be gyűjteményünket, meg kell ismerkednünk az exlibris mivoltával, sőt röviden a történetével is, mert a múlt nélkül nem érthetjük meg maradéktalanul a jelent.

Mi is az exlibris tulajdonképpen? Az exlibris a könyv belső táblájára ragasztott sokszorosított grafikai lap, melynek célja az, hogy a kérdéses könyvnek egy meghatározott személyhez, vagy könyvtárhoz való tartozását dokumentálja. A tulajdonos nevén kívül legtöbbször képes ábrázolást is tartalmaz, amely tulajdonosának foglalkozására, nevére, vagy gyűjtői körére is utal és egyéniséget is szimbolizálja. Az exlibris egyébként latin kifejezés és szó szerinti fordításban azt jelenti: "könyveiből". Magyarul leginkább a könyvjegy szóval lehetne viszszaadni. Megmagyarosításával azonban kár sokat foglalkozni, mert az exlibris kifejezés az egész világon ismert, bár minden kultúrnyelvben megvan a megfelelője./Bücherzeichen, bookplate stb./

Az exlibris eredete a könyvnyomtatás előtti időre nyúlik vissza. A tulajdonos megjelölése a könyvön már akkor divat volt, amikor a könyvbirtoklás örömet és hasznát csak igen gazdag emberek engedhették meg maguknak, és amikor egy szépen írt és miniatúrákkal díszített könyv - kódex vagyonnal ért fel. A miniatúrok a kódexlapokat körülölelő, legtöbbször indadíszítésű keret alsó szarvának közepébe szózták a tulajdonos címerét belefesteni, később pedig a tulajdonosok címerét nyomták a könyv előlő kötetáblájába, vaknyomással, vagy aranyozással. Ez utóbbiakat superexlibriseknek nevezzük. Mátyás királyunk Corvináinak superexlibrisei világszer - te ismertek.

A mai értelemben vett exlibris, mint sokszorosított grafikai lap, a könyvnyomtatással egyidejűleg bukkan fel. Első megjelenési formája a fametszet, amely a legrégebb ismert grafikai sokszorosító technika. A művészettörténeti kutatás legújabb eredményei szerint az első datált exlibris 1470-ből származik és német munka. Svájcban 1498-ban, Lengyelországban 1516-ban, Franciaországban 1529-ben, Csehországban 1536 - ban

314/87

Olaszországban 1550-ben, Angliában 1564-ben, Svédországban 1595-ben, Hollandiában 1597-ben jelent meg az első exlibris. E nemes versenyben nekünk, magyaroknak sincs szégyelni valónk, mert első exlibrisünk, TELINKES János pozsonyi könyvgyűjtő lapja is a XVI. századból származik.

A könyv világhódító utja nagy lendületet adott az exlibris fejlődésének is. Diadalutját nagy mértékben megkönnyítette az a tény, hogy már a kezdeti korszakától a legkitünőbb művészek álltak a szolgálatába: PIRCKENHEIMER W. exlibrisét, 1511-ben, állítólag Dürer metszette.

Az exlibris fejlődése nyomon követte a nyomtatott könyv fejlődését egész Európában, legfeljebb egyes országokban - mint nálunk is - lassabb volt a fejlődés menete. A fametszet után a magyar exlibris fejlődéstörténetében is - mint világszerte - a rézmetszet, majd a rézkarc, az acélmetszet, a litográfia és a linometszet követte és a fejlődés útját a modern nyomdatechnikának leginkább megfelelő klisé zárta le. Nem valószínű azonban, hogy a klisével az exlibris technikai fejlődése megállt; hogy mit hoz a jövő, azt nem tudhatjuk. Egy azonban biztos: Bár a klisé olcsóságánál fogva a tömegexlibrisnek mindig fő technikája marad, a rézmetszet és a rézkarc, a fametszet, a litográfia és a linometszet mindig megmaradnak az exlibris primadonnáinak.

Az exlibris fejlődésén nemcsak a grafikai technikák fejlődését kísérhetjük figyelemmel, hanem az egyes korszakok stílusfejlődését is, a renaissancétól a barokkon, rokokón, empire-on keresztül a szecesszióig, az expresszionizmusig, a szocialista realizmusig és az absztrakt irányzatokig. A heraldikus exlibriseket nálunk is a XIX. század közepén váltják fel az ornamentális és figurális lapok; a huszadik század elején a magyar exlibris tematikája már végtelenül gazdag.

A régi magyar exlibris, amely a XIX. század végéig kitűnő monografusa, Dr. ARADY Kálmán szerint számszerűleg megközelíti az ezret, ugy technikai felkészültség, mint művészi színvonal szempontjából megfelel az európai átlagnak. A régi magyar exlibris, akár az exlibrisek tulajdonosait nézzük Zrínyi Miklóstól a könyvtár-alapító Széchenyi Ferencig, akár művészeit, Szelepcsényi érsektől Falkáig, kimeríthetetlen kincseshányája a magyar könyvkönyvtár-, művelődés- és művészettörténetnek.

A hazai exlibrisgyűjtés a XIX. század végén indult meg. A régi magyar exlibris komoly kulturális jelentőségére először VARJU Elek ér hivatkozta fel a közvélemény figyelmét a Magyar Könyvszemle 1895-ös évfolyamában. Ő alapította meg az Országos Széchenyi Könyvtár exlibrisgyűjteményét is, amely azonban a legutóbbi időkig sajnálatosan stagnált és csak az utóbbi években - VARGA Sándor Frigyesnek, a kitűnő bibliofil-szakértőnek ösztönzésére - gyekszik meglehetősen hiányos állományát visszamenőleg is lehetőleg teljessé tenni. Nagy lökést adott az exlibrisgyűjtés ügyének az Iparművészeti Múzeum 1903-ban megrendezett exlibriskiál -

litása is. A gyűjtők száma megsokszorozódott és grafikusművészeink érdeklődése is az exlibris felé fordult. Huszadik századeleji grafikusművészeink: FARAGÓ József, HORTI Pál, HELBING Ferenc, VADÁSZ Miklós stb. mellé olyan modern művészek sorakoztak fel, mint MÁRK Lajos, LÁSZLÓ Fülöp, GARA Arnold, KOZMA Lajos, SASSY Attila / Aiglon/, TICHY Gyula, OLGYAY Viktor, CONRAD Gyula, HARANGHY Jenő stb. A MAGYAR IPARMŰVÉSZET c. folyóirat mellett az exlibrisgyűjtőket is egyesítő Szent György Céh, valamint annak folyóirata, "A Gyűjtő" tettek legtöbbet a magyar exlibris érdekében. A-nikor a Szent György Céh 1913-ban megrendezte exlibriskiállítását és kiadta "A Gyűjtő" különszámát, a magyar exlibris méltó helyet foglalt el a nemzetközi exlibriséletben.

Az első világháború és a közvetlenül utána következő évek, ha okoztak is bizonyos fokú megtorpanást, a magyar exlibris fejlődését már nem tudták megszakítani. A rövid visszaesést nagy fejlődés követte és a két világháború közötti időszakot méltán nevezhetjük a magyar exlibris virágkorának. A régi művészgarda mellé felnőtt az új: a fametszők közül BUDAY György, SZ. MATA János, MENYHART József, DRAHOS István, NAGY Árpád, GY. SZABÓ Kálmán stb., a karcolók közül pedig VADÁSZ Endre, ISTOKOVITS Kálmán, HORVÁTH Endre, KAVECZKY Zoltán, VARGA Nándor Lajos stb. nevei tűntek a határon. 1932-ben alakult meg a MEGE, a Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete, amely élénk klubélettel és kirándulásaival, tizenhat kiadványával és a "Kisgrafika" c. folyóiratával /1937-1944/ igen sokat tett a magyar exlibris érdekében. Osztozott e munkában a debreceni Ajtósi Dürer Céh és folyóirata, a Magyar Exlibris is. /1935-1936/. A Magyar Nemzeti Nyomtatványkiállítás /1937/ exlibrisanyaga, valamint a debreceni / 1928. és 1936./, pécsi /1931. és 1942./ szegedi /1934/, nyiregyházi /1936/ és orosházi /1936/ kiállítások nagyban hozzájárultak a magyar exlibrisélet felvirágoztatásához.

A második világháború mérhetetlen mélységbe taszította az országot. A felszabadulás után a Magyar Képzőművészek Szabad Szakszervezetének 1945-ös pécsi kiállítása jelentette a jogfolytonosságot a gyűjtőéletben; 1959-ig azonban szervezett gyűjtőletről nem beszélhetünk. A régi gyűjtők és exlibrisművészek egy része elpusztult, mások elkedvetlenedtek. A megmaradt gyűjtők magányosan, szervezeten kívül próbálták a mult hagyományait követni és a külföldi gyűjtőkkel a kapcsolatot fenntartani. A közel tizenöt évi stagnálás után azonban RETHY István kezdeményezésére, STETTNER Béla, fiatal Derkovits-díjas grafikusunk segítségével a régi gyűjtők: ARADY Kálmán, ILLYES Sándor László, GALAMBOS Ferenc, REIZINGER Jenő, Dr. SOÓ Rezső, NAGY József stb. megalakították a Kisgrafika Barátok Körét, amely a Képzőművész Szakszervezet égisze alatt, három év munkájával nemcsak a régi gyűjtőket és művészeket fogta össze, hanem sok új tagot is toborzott és három kiadványával, 1961-ben megrendezett kiállításával remélni engedi, hogy megteremti a magyar exlibrisélet második virágkorát. /Folyt.köv./ Galambos Ferenc.

Művész és gyűjtőtárgyjainkat kérjük, hogy elkészült lapjaik 2 példányát sziveskedjenek titkárunk címére beküldeni. A beküldött lap egyik példánya a köri kiállítási anyagba kerül, másrészt köri értesítőnkben folyamatosan közölni kívánjuk a legjobb metszeteket.

ÚJ TAGJAINK:

Domokos Ferenc,
Bp.II.Tövis u 8.
Dolinszky József,
Bp.XX.Drégely u 42.
Esti László,
Bp.VI.Majakovszky u 70.
Földváry István,
Bp.II.Malinovszky fasor 41.
Gyemis László,
Bp.VIII.Üllői ut 58.
Johann Jansen, Den Haag,
Laan van Weerderwoort 1624.
Nagy Lajos,
Miskolc, Attila u 24.
Szaksze Eta,
Bp.III.Bogdáni u 6.
Troján Marian József,
Füzesabony, 48-as ut 7.
Tóka József, Eger, Foglár u 1.
Vass László,
Szentendre, Móricz Zs. u 10.

Cserelista. Az új cserelista nyomdában van, s azt hamarosan postázni fogjuk tagdíjat fizető tagjainknak. Ezzel kapcsolatban komolyan figyelemztetnünk kell azokat a tagjainkat, akik a cserelistára felvették magukat, hogy a hozzájuk érkező csereküldeményt 15 nap alatt válaszolják meg. Igen sok a panasz a cserelistán szereplő gyűjtőtársakra, amely körülmény külföld előtt nem válik diszére Körünknek. Különösen vigyázni kell most erre, amikor cserelistánkat minden külföldi egyesületnek lo pld-ban fogjuk elküldeni, s nagyobb elsőküldeményre számíthatnak gyűjtőink. Ha valaki nem tudja viszonzni a neki küldött lapokat, nevét a borítékon huzza át és "Retour" szó felírással, ugyanazzal a portóval küldje vissza a küldeményt.

Ha ezután is panasz merül fel valamelyik gyűjtőtársra, nevét értesítőnkben közölni fogjuk - mint megbízhatatlan cseretársat.

Tagdíj befizetés. Kérjük az- azon tagjainkat, akik kiadványaikra igényt tartanak, hogy az évi 60.-Ft-os tagdíjat fizessék be, s a csekkelszervény egyik példányát titkárunknak küldjék meg, mert csak ez esetben küldhetjük meg a már eddig megjelent Fery és párizsi Kongresszusi mappát, valamint a még ezután kiadásra kerülő kiadványainkat.-

A KBK. harmadik kiadványa, a párizsi I. Exlibris Világ - kongresszus tiszteletére készült "12 metszet" c. mappa szétküldés alatt áll. Fery Antal, Bordás Ferenc, Diskay Lenke / a tartalomjegyzékben tévesen Diskay István!/, Drachos István, Gácsli Mihály, Gross Arnold, Menyhárt József Sterbenz Károly, Stettner Béla

Trojan Marian József, Varga Gyula és Varga Nándor Lajos 1-1 metszetét tartalmazó mappa művészi színvonala kiváló, nyomdai kiállítása azonban a festék gyengesége miatt sok kívánnivalót hagy maga után. Nem ártott volna azon kívül a művészek pár soros életrajzát is adni: a külföldi gyűjtők hálásak lettek volna érte.

A Kisgrafika Barátok Köre értesítője. — Szerkeszti: Galambos F. A kiadásért felel: Réthy István KBK titkár